

UPADŁOŚCI I RESTRUKTURYZACJE PRZEDSIĘBIORSTW W NOWYCH WARUNKACH LEGISLACYJNYCH

Alicja ANTONOWICZ¹, Paweł ANTONOWICZ², Joanna PRÓCHNIAK³

¹ Uniwersytet Gdański, Wydział Zarządzania, Gdańsk; alicja.antonowicz@ug.edu.pl

² Uniwersytet Gdański, Wydział Zarządzania, Gdańsk; pawel.antonowicz@ug.edu.pl

³ Uniwersytet Gdański, Wydział Zarządzania, Gdańsk; joanna.prochniak@ug.edu.pl

* Korespondencja: kep.wzr@ug.edu.pl; Tel.: +48-58-523-14-61

Streszczenie: W artykule podjęta została problematyka zmian legislacyjnych w zakresie upadłości oraz restrukturyzacji przedsiębiorstw, które mają miejsce zarówno na poziomie Unii Europejskiej, jak i naszego kraju. Ekonomiczna analiza prawa w tym zakresie została przedstawiona na tle światowych, europejskich oraz polskich statystyk upadłościowych i restrukturyzacyjnych przedsiębiorstw. Wejście w życie w Polsce z dniem 1 stycznia 2016 r. dwóch komplementarnie traktowanych ustaw: *Prawo upadłościowe* oraz *Prawo restrukturyzacyjne*, stworzyło realne podstawy do istotnych zmian zachowań stron w – newralgicznie interpretowanych przez otoczenie biznesowe – procesach (upadłościowych oraz restrukturyzacyjnych), gdyż związanych z eskalującą sytuacją kryzysową, jaka wystąpiła w cyklu życia tych przedsiębiorstw. Artykuł daje podstawy do syntetycznego poglądu na bieżące uwarunkowania harmonizacji prawa upadłościowego i restrukturyzacyjnego w UE i w Polsce, a także pozwala dokonać oceny intensyfikacji tych procesów w Polsce na tle wybranych krajów Unii Europejskiej i świata.

Słowa kluczowe: upadłość, bankructwo, restrukturyzacja, kryzys.

INSOLVENCY AND RESTRUCTURING OF ENTERPRISES IN THE LEGISLATIVE CHANGES

Abstract: The article discusses the most important changes in bankruptcy and restructuring law in the European Union and in Poland. Moreover was analyzed an economic research of the insolvency and restructuring law. The authors in the conclusions were based on the statistics of corporate bankruptcy in the world, in the European Union and also in Poland. From 1 January 2016 came into force in Poland the new Restructuring Law. This Act changed the existing legal framework regarding the functioning of enterprises in the phase of financial crisis. At the same time the amended bankruptcy law appeared in Poland. The article gives grounds for a synthetic view of the current conditions for the harmonization of bankruptcy and restructuring law in the

EU. The Paper allows to assess the intensification of these processes in Poland based on selected countries of the European Union and also in the world.

Keywords: insolvency, bankruptcy, restructuring, crisis.

1. Wprowadzanie

W artykule podjęta została problematyka zmian legislacyjnych oraz ich wpływu na procesy upadłościowe i restrukturyzacyjne przedsiębiorstw w Polsce i w krajach Unii Europejskiej. W dalszym ciągu podlegający dynamicznym zmianom na poziomie UE proces harmonizacji prawa upadłościowego, ale także i restrukturyzacyjnego, często odmienne perspektywy oceny szczegółowych aktów wykonawczych, a także odmienne podejście do tzw. „polityki drugiej szansy” stanowią istotne bariery na drodze postępującej ewolucji legislacyjnej. Ta jednak następuje – zarówno na poziomie całej Unii Europejskiej, jak również na poziomie Polski. Od 1 stycznia 2016 r. obowiązuje bowiem w Polsce „nowe”: Prawo upadłościowe, a także odrębnie zdefiniowane – Prawo restrukturyzacyjne. Te komplementarnie traktowane ustawy zastąpiły wcześniej obowiązujący akt prawny (z dnia 28 lutego 2003 r.) – Prawo upadłościowe i naprawcze. Na poziomie makroekonomicznym, tj. w odniesieniu do statystyk upadłościowych i naprawczych, obejmujących lata 2004-2015, widać było bardzo wyraźnie konieczność wprowadzenia istotnych zmian legislacyjnych – chociażby w odniesieniu do praktycznie niesfunkcjonujących w ogóle, w poprzedniej perspektywie prawnej, postępowań naprawczych. Rosnąca liczba przedsiębiorstw objętych postępowaniami restrukturyzacyjnymi wskazuje jednoznacznie na przyjęcie przez praktykę gospodarczą tych zmian, co zostało zobrazowane w dalszej części opracowania. Czy jednak rosnące statystyki w tym obszarze mogą potwierdzać efektywność prewencyjnego charakteru instytucji restrukturyzacji w życiu gospodarczym? Czy stanowią one dowód pragmatycznego wykorzystania restrukturyzacji, jako „ucieczki” od możliwości sądowego orzeczenia o upadłości przedsiębiorstwa? Na te pytania nie można wprost odpowiedzieć w oparciu o dane empiryczne w tak krótkim okresie po wprowadzeniu zmian legislacyjnych. Autorzy podjęli się jednak próby zarysowania problemu w oparciu o analizę zmian prawnych na poziomie unijnym, a także w oparciu o dostępne międzynarodowe statystyki upadłościowe.

Celem głównym opracowania było przedstawienie zmian legislacyjnych w odniesieniu do upadłości oraz restrukturyzacji przedsiębiorstw w UE i tym samym na obszarze Polski. Autorzy ponadto dokonali syntezy dostępnych, a także samodzielnie pozyskiwanych danych na temat procesów upadłościowych w Polsce, w wybranych krajach członkowskich UE, a także w wybranych gospodarkach świata. W pracy wykorzystano krytyczną analizę piśmiennictwa ekonomicznego oraz wybranych aktów prawnych. W oparciu o metodę indukcji sformułowano

wnioski generalne, wynikające z eksperckiej oceny trendów oraz statystyk upadłościowych przedsiębiorstw (głównie w Polsce).

Zawarte konkluzje z opracowania możliwe były do wyartykułowania na podstawie odrębnie przeprowadzonych badań strukturalnych i związanych z przestrzennym rozkładem upadłości przedsiębiorstw, jaki miał miejsce w Polsce w latach 2007-2017 i w I połowie 2018 r.; szerzej: (Antonowicz, 2013a).

2. Kierunki działań na rzecz harmonizacji procesu legislacyjnego w zakresie upadłości i restrukturyzacji przedsiębiorstw w UE

Kwestie upadłości przedsiębiorstw są aktualnie w obszarze znaczącego zainteresowania oraz aktywnych działań na poziomie Unii Europejskiej, zarówno: Komisji, Rady, jak również Parlamentu Europejskiego z uwagi na to, iż działalność coraz mniejszej liczby przedsiębiorstw dotyczy wyłącznie jednego kraju. Tym samym coraz większy obszar aktywności przedsiębiorstw ma charakter międzynarodowy, tj. m.in. unijny, począwszy od klientów, poprzez łańcuch wartości, łańcuch dostaw, inwestorów czy kapitał. Stąd też uznano, iż kwestie upadłościowe mają wymiar unijny i konieczna jest harmonizacja prawa – przynajmniej w odniesieniu do najważniejszych zagadnień, umożliwiających wdrażanie unii rynków kapitałowych oraz sprawne funkcjonowanie jednolitego rynku, w tym np.: sprawniejsze dochodzenie wierzytelności transgranicznych, ułatwienie rzetelnej oceny ryzyka kredytowego oraz obniżenie ryzyka inwestycyjnego (Rada Unii Europejskiej, 2018).

Jeszcze kilka lat temu na poziomie UE proces upadłościowy był postrzegany przez pryzmat poszczególnych krajów oraz dotyczył przede wszystkim likwidacji przedsiębiorstw. Pierwsza regulacja wspólnotowa, tzw. regulacja nr 1346, która została przyjęta 31 maja 2002 roku, skupiała się na koordynacji międzynarodowych przypadków upadłościowych, przy czym we wstępie wyraźnie zaznaczono, że przyjęcie wspólnych procedur nie byłoby praktyczne (Manganelli, 2016).

Na skutek wielu czynników, w tym głównie w wyniku globalnego kryzysu z 2008 r., a także coraz większego umiędzynarodowienia przedsiębiorstw, zmieniło się w UE podejście do instytucji upadłości przedsiębiorstw; *in generale*: z wewnętrznego w kierunku wspólnotowego. Podejmowana aktualnie harmonizacja podstawowych zasad i zmniejszanie różnic w prawie upadłościowym pomiędzy poszczególnymi krajami ma zmniejszyć zjawisko tzw. „hazardu moralnego”, związanego z przenoszeniem działalności gospodarczej do krajów, w których zasady postępowania restrukturyzacyjnych są bardziej przyjazne przedsiębiorcy.

Skupiając się na podejmowanych inicjatywach z ostatnich lat należy zauważyć, że w 2011 r. Parlament Europejski przyjął rezolucję zawierającą zalecenia dotyczące harmonizacji najważniejszych zagadnień prawa upadłościowego, zasad restrukturyzacji oraz

prawa spółek. W 2012 r. przeprowadzono konsultacje społeczne dotyczące między innymi rewizji regulacji 1346, co w efekcie podważyło dalszą zasadność regulacji (Manganelli, 2016). Z kolei, w grudniu 2012 r. Komisja Europejska wydała komunikat w sprawie konieczności działań usprawniających działania na jednolitym rynku (Rada Unii Europejskiej, 26.11.2016).

W 2014 r. podjęto, kontynuowane w kolejnych dokumentach, kwestie tzw. „polityki drugiej szansy”, co zostało zapisane w formie rekomendacji Komisji dotyczącej restrukturyzacji na wczesnym etapie, w celu uniknięcia likwidacji przedsiębiorstw. W 2015 r. przyjęto Rozporządzenie 848 w sprawie postępowania upadłościowego. Objęło ono ważne kwestie dotyczące m.in.: konfliktów i kolizji prawnych; uznawalności orzeczeń upadłości w krajach UE; ustalenia właściwości prawa dla postępowań równoważnie do kraju wszczęcia postępowania; wagi instrumentów wczesnego ostrzegania; postępowań zapobiegawczych, których celem jest wsparcie rentownych przedsiębiorstw z przejściowymi problemami; planów restrukturyzacji; a także kwestie dotyczące koordynacji transgranicznych postępowań upadłościowych; (Rozporządzenie, 2015). Jednocześnie konieczne było podjęcie szeregu działań mających na celu harmonizowanie wielu zasad, m.in. w zakresie: usług finansowych; ochrony pracowników; prawa podatkowego; pomocy państwa czy prawa spółek. Według stanu na październik 2018 r., nadal trwają aktywne prace oraz wypracowywanie wspólnego stanowiska w zakresie poszczególnych zagadnień propozycji dyrektywy z 2016 roku.

Według szacunków z 2016 r., upadłość ogłasza w UE corocznie ok. 200 tys. przedsiębiorstw. Z kolei, z uwagi na różną jakość (a także egzekucję) ram prawnych, poziom odzyskiwania należności dla wierzycieli różni się diametralnie pomiędzy krajami. Dla przykładu, jak podaje Bank Światowy, stopy odzysku przeterminowanych wierzytelności w Chorwacji i Rumunii wynoszą ok. 30%, natomiast w Belgii, czy w Finlandii – nawet 90%. W mniej więcej połowie państw UE postępowania upadłościowe trwają 2-4 lat (Rada Unii Europejskiej, 2016).

Długie procedury, a także niezadawalające statystyki związane ze spłatą wierzytelności w procesach upadłościowych nie wpływają *in plus* na decyzje inwestorów. Dlatego też szczególnej roli upatruje się w postępowaniach restrukturyzacyjnych, w tym restrukturyzacji zapobiegawczej. Tutaj jednak również poszczególne kraje znacznie się różnią – zarówno w zakresie samych planów restrukturyzacyjnych, kosztów postępowania dla dłużników oraz wierzycieli, jak również praw poszczególnych grup wierzycieli. Ważnym zagadnieniem warunkującym dalsze funkcjonowanie przedsiębiorstw i przedsiębiorców jest tzw. „polityka drugiej szansy”, czyli warunki i czas konieczny na uzyskanie prawa do umorzenia długów (Rozporządzenie, 05.06.2015).

Z analiz realizowanych na poziomie unijnym wynika, iż ogromne zróżnicowanie systemów prawnych w poszczególnych krajach ciągle uniemożliwia skuteczną oraz pełną harmonizację. Dlatego też skupiono się przede wszystkim na najważniejszych problemach, tj. kwestia zniesienia obowiązku składania wniosku o wszczęcie postępowania upadłościowego wobec dłużników objętych procedurą restrukturyzacyjną (Rada Unii Europejskiej, 2016).

W ramach trwających w 2018 r. prac nad uzgodnieniami na poziomie Komisji, Rady oraz Grupy Roboczej, najważniejsze ustalenia sformułowano we wniosku z propozycją dyrektywy Rady UE do Parlamentu Europejskiego. Celem dyrektywy jest wyeliminowanie utrudnień w korzystaniu z podstawowych swobód, tj. przepływu kapitału oraz przedsiębiorczości. Dyrektywa ma wprowadzić rozwiązanie pośrednie względem rentownych przedsiębiorstw, które znalazły się przejściowo w trudnej sytuacji poprzez działania w ramach restrukturyzacji zapobiegawczej. Proponowana dyrektywa powinna być zgodna z Rozporządzeniem (UE) 2015/848 i nie powinna mieć wpływu na zakres jego stosowania. Dyrektywa ma zapewnić, aby państwa członkowskie przyjęły postępowania dotyczące restrukturyzacji zapobiegawczej zgodne z minimalnymi wymogami skuteczności, przy jednoczesnym ustanowieniu minimalnych standardów planu restrukturyzacji.

Szczególnej roli proponowanej dyrektywy upatruje się w odniesieniu do mikroprzedsiębiorstw oraz sektora MSP ze względu na rozwiązania umożliwiające przeprowadzenie efektywnych i rozsądnych kosztowo postępowań restrukturyzacyjnych. W wyjaśnieniach do dyrektywy znalazły się na przykład argumenty za włączeniem umorzenia długów konsumpcyjnych do długów związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą, które to w przypadku małych przedsiębiorstw są trudne do rozdzielenia i wymagają wspólnego podejścia.

Warto podkreślić zgodność wielu państw członkowskich w przedmiocie restrukturyzacji zapobiegawczej, przy jednoczesnych obawach, iż może być ona pretekstem do opóźniania we wszczynaniu postępowań upadłościowych (Rada Unii Europejskiej, 2018). Podobną zgodność większości krajów UE można dostrzec w odniesieniu do charakteru i przebiegu postępowania zapobiegawczego, w którym to dłużnik mógłby zachować przynajmniej częściową kontrolę nad prowadzeniem działalności i sprawować zarząd własny. Stąd powołanie zarządcy restrukturyzacyjnego nie byłoby obowiązkowe we wszystkich przypadkach. Nie ma natomiast spójnego stanowiska państw w sprawie czynności egzekucyjnych. Niektóre kraje preferują krótki okres wstrzymywania czynności egzekucyjnych, inne – wydłużony. Kompromisowo okres ten wynosiłby 4 miesiące, z możliwością sądowego przedłużenia do 12 miesięcy. Jednak, możliwe byłoby uchylenie wstrzymania czynności egzekucyjnych w przypadku pokrzywdzenia wierzycieli, czy nie spełniania założonego celu (Rada Unii Europejskiej, 2018). Ważnym postulatem w odniesieniu do wstrzymywania czynności egzekucyjnych jest kwestia niewypowiadania i niezmienniania umów, o ile dłużnik wywiązuje się z wymagalnych w okresie wstrzymywania zobowiązań umownych, których kontynuacja jest istotą z punktu widzenia prowadzonej działalności gospodarczej¹.

¹ Podobnie, zasada niewypowiadania umów dotyczyłaby umów na podstawowe usługi, tj. zaopatrzenie w gaz, wodę, czy energię.

3. Upadłości przedsiębiorstw na świecie oraz w Polsce na tle wybranych państw członkowskich Unii Europejskiej

Skala zjawiska upadłości przedsiębiorstw jest przedmiotem zainteresowań wielu organizacji, wśród których liczną grupę stanowią instytucje finansowe świadczące usługi z zakresu ubezpieczenia wierzycelności, faktoringu czy windykacji. Obok zasadniczego przedmiotu swojej działalności gromadzą one i analizują statystyki dotyczące procesów upadłościowych wszczynanych w poszczególnych krajach. Do najbardziej znanych należą: Dun & Bradstreet (USA)², Euler Hermes (Francja)³, Atradius (Holandia)⁴, czy Coface (Francja)⁵.

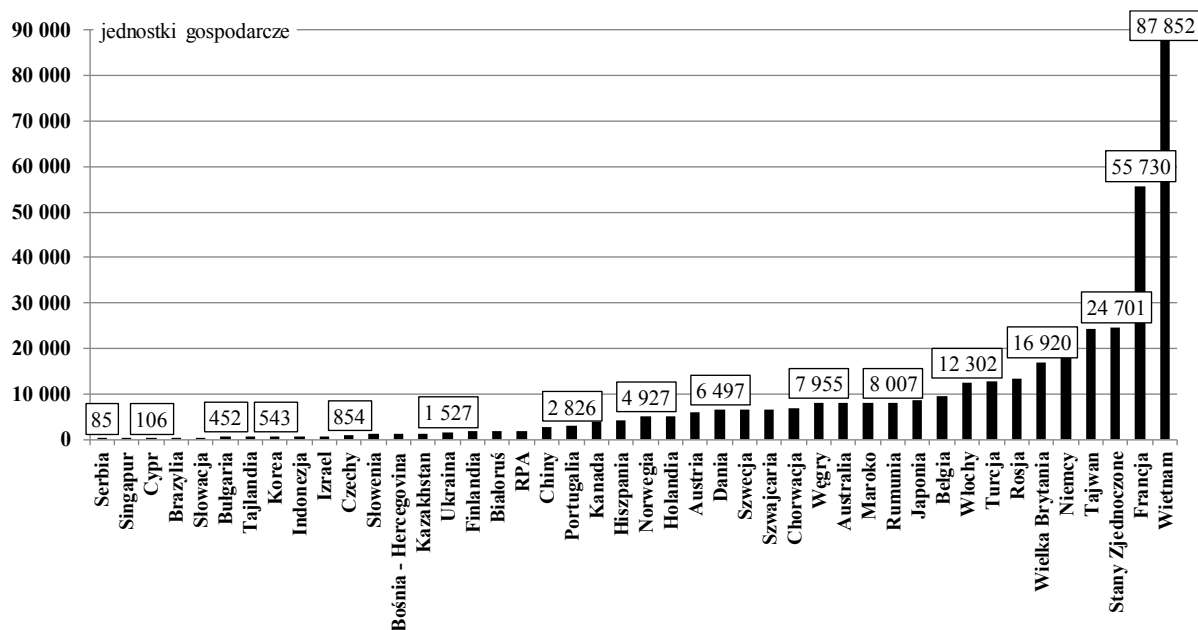
Analiza pozyskanych z wyżej wymienionych źródeł danych dotyczących 45 państw świata (28 europejskich, 12 państw Azji i Oceanii, 2 państw Ameryki Północnej, 2 państw afrykańskich oraz 1 państwa południowoamerykańskiego) wskazuje, iż upadłości w skali globalnej dotknęły w 2017 roku około 390,7 tys. przedsiębiorstw. W wielkościach bezwzględnych najwyższy poziom upadłości zaobserwowano w Wietnamie, Francji oraz Stanach Zjednoczonych – odpowiednio 87,9 tys., 55,7 tys. oraz 24,7 tys. postępowań, najmniej natomiast w Serbii, Singapurze i na Cyprze – zaledwie: 85, 92 i 106 upadłości (Global Bankruptcy Report, 2017). Przedstawione na rysunku 1 statystyki należy jednak zdecydowanie traktować jako poglądowy obraz skali upadłości przedsiębiorstw na świecie, gdyż analiza wybiórczych danych krajowych wskazuje na przeszacowanie tych wielkości, co może również oznaczać w innych krajach – na ich potencjalne niedoszacowanie. Przykładem może być tu Polska, dla której w Raporcie Dun & Bradstreet podanych zostało za 2017 rok aż 1.299 upadłości, podczas gdy ich rzeczywista liczba wynosiła w tym roku 591 jg.; szerzej: (Global Bankruptcy Report, 2017); (<https://www.coig.com.pl/>). Ten przykład potwierdza raz jeszcze często występujący w globalnych zestawieniach brak spójności danych szczególnie mających miejsce w analizach przekrojowych, polegających na próbie porównywalności danych na poziomie międzynarodowym.

² Dun & Bradstreet to organizacja świadcząca usługi biznesowe, gromadząca m.in. dane i statystyki ekonomiczne na temat poszczególnych państw; szerzej: (<https://www.dnb.com>).

³ Euler Hermes to grupa ubezpieczeniowo-finansowa, powstała w wyniku fuzji niemieckiego ubezpieczyciela kredytu Hermes Kreditversicherungs AG z międzynarodową grupą Euler. Euler Hermes agreguje dane szacunkowe globalnego wskaźnika upadłości, obejmującego 43 kraje o łącznym PKB sięgającym 83% światowego PKB; szerzej: (<https://www.eulerhermes.com>).

⁴ Atradius to jeden z największych międzynarodowych ubezpieczycieli kredytu kupieckiego (obecny w ponad 50 krajach), oferujący, oprócz ubezpieczania kredytu kupieckiego, także produkty oraz usługi związane z zarządzaniem należnościami handlowymi. Atradius należy do Grupy Catalana Occidente S.A. – lidera rynku hiszpańskiego w zakresie ubezpieczeń należności i windykacji; szerzej: (<https://group.atradius.com>).

⁵ Coface jest spółką zależną grupy inwestycyjno-finansowej Natixis, należącej do francuskiej grupy bankowej BPCE. Świadczy usługi faktoringu, ubezpieczenia należności, analiz kontrahentów oraz windykacji; szerzej: (<https://www.coface.com>).

Rysunek 1. Bezwzględna liczba upadłości przedsiębiorstw w wybranych krajach świata w 2017 r. (w jednostkach gospodarczych). Opracowanie własne na podstawie: (Global Bankruptcy Report, 2017).

W celu przeprowadzenia analizy porównawczej skali upadłości w poszczególnych krajach zasadne jest odniesienie bezwzględnej liczby bankrutujących przedsiębiorstw do ogólnej liczby podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w tych państwach (Tabela 1).

Tabela 1.

Upadłości przedsiębiorstw w wybranych państwach świata w stosunku do populacji zarejestrowanych podmiotów gospodarczych – dane szacunkowe dla 2017 roku

Lp.	Kraj (sortowanie od najniższego odsetka upadłości w populacji przedsiębiorstw)	Liczba upadłości przedsiębiorstw według danych Dun & Bradstreet	Upadłości przedsiębiorstw jako % zarejestrowanych podmiotów gospodarczych
1	Brazylia	126	0,001
2	Korea	543	0,019
3	Chiny	2 558	0,027
4	Polska	1 299	0,030
5	Singapur	92	0,030
6	Serbia	85	0,053
7	Bulgaria	452	0,070
8	Czechy	854	0,072
9	Tajlandia	502	0,083
10	Cypr	106	0,085
11	Izrael	669	0,099
12	Stany Zjednoczone	24 701	0,108
13	Hiszpania	4 059	0,114
14	Słowacja	431	0,118
15	Ukraina	1 527	0,132
16	Włochy	12 302	0,186
17	Japonia	8 440	0,188
18	Kanada	3 737	0,219
19	Wielka Brytania	16 920	0,279
20	Kazachstan	1 253	0,290
21	Rosja	13 456	0,306

cd. tabeli 1.

22	Republika Południowej Afryki	1 858	0,344
23	Holandia	5 024	0,350
24	Finlandia	1 741	0,372
25	Indonezja	631	0,396
26	Portugalia	2 826	0,412
27	Niemcy	20 684	0,420
28	Szwecja	6 544	0,501
29	Belgia	9 614	0,552
30	Rumunia	8 007	0,573
31	Norwegia	4 927	0,650
32	Słowenia	1 197	0,684
33	Australia	7 970	0,685
34	Białoruś	1 747	0,827
35	Austria	5 849	0,972
36	Dania	6 497	1,139
37	Szwajcaria	6 599	1,149
38	Francja	55 730	1,267
39	Turcja	12 813	1,434
40	Węgry	7 955	1,610
41	Maroko	7 972	1,733
42	Bośnia – Hercegowina	1 208	2,408
43	Chorwacja	6 929	4,551
44	Tajwan	24 388	6,576
45	Wietnam	87 852	7,278

Zródło: opracowanie własne na podstawie: (Global Bankruptcy Report, 2017).

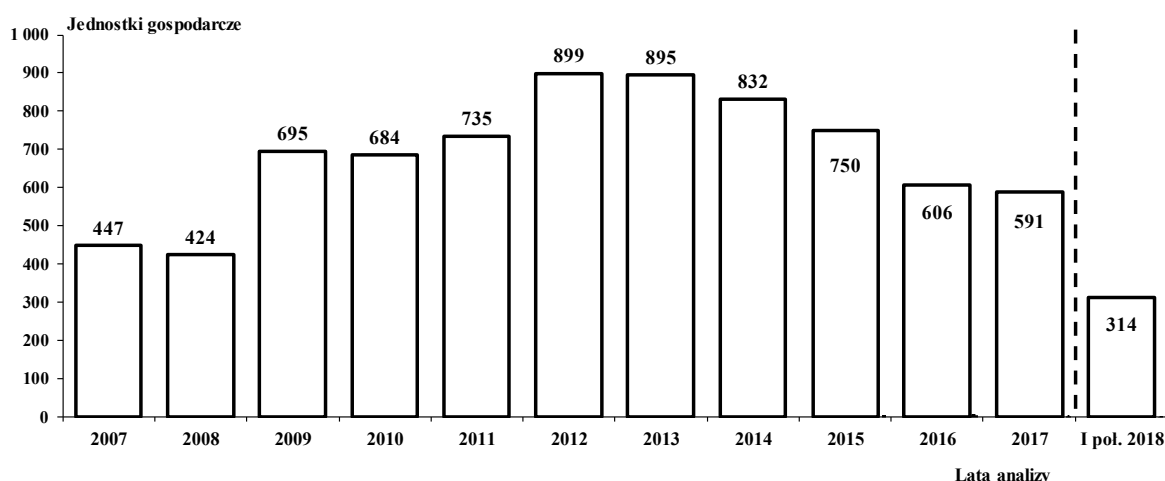
Przedstawiony w tabeli 1 stosunek liczby upadłości przedsiębiorstw w relacji do liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w wyszczególnionych krajach wskazuje, iż przedsiębiorstwa postawione w stan upadłości stanowiły w 2017 roku w zależności od regionu świata – od 0,001% do 7,278% wszystkich podmiotów gospodarczych. Średnia liczba upadłości w stosunku do liczby przedsiębiorstw dla wszystkich analizowanych krajów wynosiła 0,875%. Najwyższy odsetek upadłości odnotowano w Wietnamie, Tajwanie oraz Chorwacji – odpowiednio: 7,278%, 6,576% oraz 4,551%. Warto zauważyć, iż w pozostałych 43 państwach omawiany wskaźnik nie przekroczył poziomu 2,5%, natomiast 7 państw odnotowało odsetek upadłości między 1% a 2%, a w pozostałych 34 państwach obserwuje się upadłości na poziomie poniżej 1% w stosunku do populacji zarejestrowanych tam podmiotów gospodarki narodowej. Dodatkowo należy podkreślić, że aż w 15 z nich upadłości dotyczyły zaledwie 0,0-0,1% przedsiębiorstw. Najniższy poziom wskaźnika odnotowały kraje takie jak: Chiny, Korea, Singapur czy Brazylia.

Analiza zmian globalnej liczby upadłości przedsiębiorstw w czasie wskazuje, iż rok 2017 spowodował zatrzymanie spadkowej tendencji w liczbie upadłości obserwowanej w skali światowej od siedmiu już lat. W 2017 roku nastąpił bowiem jednoprocenowy wzrost upadłości w skali globalnej, co spowodowane było m.in. problemami rynków wschodzących, w tym Rosji i Brazylii (Globalny wzrost...).

Szczegółowa analiza zmian w skali upadłości w grupie analizowanych w tabeli 1 państw wskazuje, iż 28 z nich odnotowało w 2017 roku spadek liczby upadłości. Na zbliżonym poziomie utrzymała się liczba upadłości w dwóch krajach. Natomiast w 15 pozostałych

państwach zaobserwowano wzrost analizowanego wskaźnika. Na uwagę zasługuje fakt, iż wszystkie analizowane kraje, oprócz jednej z gospodarek „pierwszej dziesiątki”, odnotowały spadające wskaźniki upadłości, natomiast Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Chiny oraz Brazylia znalazły się w grupie „pogarszającej się”. Tymczasem regionem, który można określić jako najbardziej stabilny, jest Europa Środkowo-Wschodnia. Sytuacja jest bardziej zróżnicowana w regionie Azji i Oceanii, gdzie spadek wskaźnika upadłości nastąpił w sześciu krajach, wzrósł w pięciu (w tym w Chinach), a w dwóch wykazał stagnację.

Statystyki upadłościowe dla Polski (Rysunek 2), opisane w rocznym raporcie Coface (Upadłości i restrukturyzacje firm w Polsce w 2017 r.) wskazują, iż w 2017 roku wzrosła w Polsce liczba postanowień sądowych, lecz jednocześnie coraz częściej orzekane były również postępowania restrukturyzacyjne. Interpretacja tego wzrostu wymaga jednak komentarza, związanego z łącznym traktowaniem przez Coface w 2017 roku – obok postępowań upadłościowych, postępowań restrukturyzacyjnych. W okresie tym miało miejsce bowiem 591 upadłości oraz 348 restrukturyzacji, co istotnie stanowiło o ich przyroście względem roku wcześniejszego (2016), w którym miało miejsce 606 upadłości przedsiębiorstw i 212 procesów restrukturyzacyjnych; szerzej: (Centralny Ośrodek Informacji Gospodarczej).

Rysunek 2. Zmiana w liczbie upadłości przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007-2017 i w I połowie 2018 r. Opracowanie własne na podstawie danych pierwotnych: (MSiG, 2007-2015; Centralny Ośrodek Informacji Gospodarczej, 2016-2018).

W przypadku Polski prognoza dla roku 2018 jest optymistyczna. W pierwszym półroczu 2018 roku opublikowano w Monitorze Sądowym i Gospodarczym (MSiG) 314 upadłości przedsiębiorstw. Według szacunków Centralnego Ośrodka Informacji Gospodarczej (COiG) wynika, iż w całym 2018 roku powinno być ich niewiele ponad 600. Autorzy opracowania zauważają jednak dość duży optymizm w stosunku do takiej interpretacji pierwszych napływających statystyk, bowiem należy pamiętać w procesie pozyskiwania ostatecznych danych o opóźnieniu w czasie, jakie zachodzi pomiędzy faktyczną datą orzeczenia sądu o upadłości przedsiębiorstwa, a publikacją tej informacji w MSiG. W opinii naszej mamy do czynienia raczej z ustabilizowaniem się skali upadłości, choć nie tylko dwa ostatnie lata, ale

również ekonomiczna analiza uwarunkowań prawnych dotyczących *stricte* postępowań restrukturyzacyjnych, pozwalają nam wnioskować, iż ich liczba może w kolejnych latach dalej wzrastać. W szczególności może mieć to miejsce w wyniku „ucieczki” niewypłacalnych dłużników spod groźby orzeczenia o ich upadłości, na rzecz procesu alternatywnego, tj. – restrukturyzacji. Nie zmienia to faktu, że samych postępowań restrukturyzacyjnych do dnia 30 czerwca 2018 roku orzeczono w Polsce 234, co pozwala wnioskować, iż będzie ich na koniec 2018 roku co najmniej około 500.

Do wspólnych przyczyn upadłości odnotowanych w Polsce w pierwszym półroczu 2018 roku zalicza się relatywnie niską rentowność – słabą (deklarowaną) kondycję finansową wielu przedsiębiorstw, a także podnoszone przez przedsiębiorców zmiany, jakie obserwują oni w otoczeniu biznesowym. W ocenie autorów opracowania podnoszone tu argumenty nie są w żadnym wypadku wystarczające. Zmienność otoczenia stanowi raczej aksjomat współczesnego modelu gospodarki wolnorynkowej, a wraz z postępującymi procesami globalizacyjnymi, równoległe wzrasta poziom transparentności relacji gospodarczych. Coraz większą inicjatywą (oddolnie kształtowaną przez rynek) wykazują się wywiadownie gospodarcze, a także agencje ratingowe. Niemniej jednak w opinii przedsiębiorców i komentatorów czynniki te uzupełniają specyficzne dla branż problemy, takie jak wzrost kosztów działalności – obserwowany w budownictwie (również, a może medialnie w szczególności nagłaśniany w procesach inwestycyjnych, realizowanych w ramach dużych projektów infrastrukturalnych), a także koncentracja w handlu, skutkująca dodatkową presją cenową względem producentów (25% dynamika...).

4. Podsumowanie

Według globalnych prognoz sporządzanych przez Euler Hermes (Insolvencies by Euler Hermes..., 2018) poprawiająca się w 2018 roku dynamika gospodarcza spowoduje, iż światowa liczba upadłości odnotuje umiarkowany spadek – o ok. 1%, do czego ma się przyczynić przede wszystkim Ameryka Północna oraz inne gospodarki rozwinięte. Sprzyjająca dla tych zmian będzie wspomniana w opracowaniu dynamika gospodarcza, która jednak będzie ograniczana przez nadal narastającą presję kosztową oraz zaostrzenie polityki monetarnej. Podobny optymizm wyrażają eksperci Atradius (Insolvency forecasts..., 2018), którzy oczekują kontynuacji trendów obserwowanych w gospodarce światowej w 2017 roku, takich jak silna produkcja przemysłowa, wzrost międzynarodowego handlu i inwestycji oraz wzmocnienie rynków pracy. Niebezpieczeństwo w dalszym ciągu stanowią bankructwa i upadłości dużych podmiotów gospodarczych, które mogą powodować efekt domina w przypadku małych przedsiębiorstw; szerzej: (Antonowicz, 2015).

Dane liczbowe prezentowane przez Euler Hermes wskazują, iż w każdym z czterech kwartałów 2017 roku następował w skali globalnej wzrost liczby upadłości przedsiębiorstw o obrocie przekraczającym 50 mln euro. Liczba upadłości tych podmiotów wzrosła w 2017 roku o 57 przypadków (do 321) w porównaniu z rokiem poprzednim. O skali zjawiska świadczy m.in. suma obrotów generowanych przez te podmioty – osiągnąca poziom 104 mld euro⁶. Mimo optymistycznych prognoz dotyczących kształtowania się globalnego wskaźnika światowych upadłości należy zauważyć, iż w prawie połowie państw liczba upadłości ma ukształtować się na poziomie wyższym niż w 2017 roku, a tendencję tę zaobserwować będzie można przede wszystkim w państwach Starego Kontynentu (Globalny wzrost...).

Dotychczasowe statystyki upadłościowe, ale również przede wszystkim i obserwacje konsekwencji upadłości światowych i regionalnych „gigantów” nakazują jednak autorom opracowania zachowanie pewnej powściągliwości w prognozowaniu tych trudnych, gdyż niepodlegających wyłącznie ilościowym modelom prognostycznym procesów. Upadłość dużego przedsiębiorstwa może bowiem katalizować spiralę upadłości wielu firm – nie tylko w tym samym sektorze działalności, ale również i w sektorach satelitarnych. Działo się tak np. w przemyśle stoczniowym, gdzie problemy finansowe dużych stoczni produkcyjnych przez lata „ciągnęły w dół” ich kooperantów. Ma to również miejsce w dalszym ciągu w szeroko rozumianym sektorze budowlanym (traktowanym łącznie z przetwórstwem przemysłowym), gdzie występuje ponad połowa upadłości przedsiębiorstw, jakie miały miejsce w Polsce w ostatnich latach. Spowodowane jest to z jednej strony wspomnianymi trudnościami w regulowaniu zapadalnych zobowiązań przez dużych wykonawców i tym samym utratą płynności przez ich kooperantów. Problemy tego sektora (zatory płatnicze) pośrednio wynikają również z zasad realizowanych przetargów, w których cena stanowi dominujące kryterium wyboru wykonawcy; szerzej (Antonowicz, 2013b). Tym samym jedna spektakularna oraz nieoczekiwana upadłość dużego przedsiębiorstwa może diametralnie deprecjonować wcześniejsze prognozy.

⁶ Wzrost skali problemów dużych przedsiębiorstw obserwowany jest przede wszystkim w Europie Zachodniej (wzrost o 42 podmioty, łącznie do 138) oraz w Azji (wzrost o 17 podmiotów do 63). Analiza branżowa wskazuje, iż problem ten dotyczy każdej z branż, przykładowo w Europie Środkowej i Wschodniej są to usługi, sprzedaż detaliczna w Ameryce Północnej, budownictwo i sektor rolno-spożywczy w Europie Zachodniej – w każdej z wymienionych branż nastąpiło w 2017 roku ponad 20 upadłości dużych przedsiębiorstw

Bibliografia

1. *2018 upadłości firm*. Centralny Ośrodek Informacji Gospodarczej, https://www.coig.com.pl/2018-upadlosci-firm_czerwiec.php, 16.10.2018.
2. *25% dynamika wzrostu liczby niewypłacalności polskich firm w maju*. Informacja prasowa Euler Hermes, <http://www.eulerhermes.pl/euler-hermes-w-polsce/centrum-prasowe/wiadomosci>, 2018.06.15.
3. Antonowicz, P. (2013a). Postępowania likwidacyjne i układowe versus naprawcze a ochrona wierzycieli w procesach upadłościowych przedsiębiorstw w Polsce. W B. Lepczyński (red.), *Procesy upadłościowe przedsiębiorstw i osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej – konsekwencje dla banków oraz propozycje usprawnień*. Gdańsk-Warszawa: Związek Banków Polskich, 79-104.
4. Antonowicz, P. (2013b). Zatory płatnicze i problemy z utrzymaniem płynności finansowej jako determinanty upadłości przedsiębiorstw branży budowlanej. W E. Mączyńska (red.), *Bankructwa przedsiębiorstw. Wybrane aspekty ekonomiczne i prawne*. Warszawa: Szkoła Główna Handlowa – Oficyna Wydawnicza, 95-111.
5. Antonowicz, P. (2015). *Bankructwa i upadłości przedsiębiorstw. Teoria – praktyka gospodarcza – studia regionalne*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
6. Atradius, <https://group.atradius.com/>, 2018.10.15.
7. Centralny Ośrodek Informacji Gospodarczej, <https://www.coig.com.pl/>, 2018.10.15.
8. Coface, <https://www.coface.com>, 2018.10.15.
9. Dun & Bradstreet, <https://www.dnb.com>, 2018.10.15.
10. Euler Hermes, <https://www.eulerhermes.com>, 2018.10.15.
11. *Global Bankruptcy Report 2017* (2017). New Jersey: Dun & Bradstreet Worldwide Network.
12. *Globalny wzrost niewypłacalności dużych firm*. Euler Hermes, <http://www.eulerhermes.pl/euler-hermes-w-polsce/centrum-prasowe/>, 2018.03.05.
13. *Insolvencies by Euler Hermes Economic Research* (2018). Paryż: Euler Hermes.
14. *Insolvency forecasts. Atradius Economic Research* (2018). Amsterdam: Atradius.
15. Internetowy Monitor Sądowy i Gospodarczy, <https://www.imsig.pl/inne/o-serwisie#lista-upadlosci> 2018.10.16.
16. Manganelli, P. (2016). The Modernization of European Insolvency Law: An Ongoing Process. *Journal of Business & Technology Law*, 11(2), 153-177.
17. *Raport roczny Coface: Upadłości i restrukturyzacje firm w Polsce w 2017 r.* (2017). Warszawa: Coface.
18. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/848 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie postępowania upadłościowego*, DzU. L 141 z 05.06.2015.
19. Ustawa z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne, DzU 2015, poz. 978.

20. Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe, DzU 2003, nr 60, poz. 535.
21. *Wniosek w sprawie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczącej ram prawnych restrukturyzacji zapobiegawczej, drugiej szansy i środków zwiększających skuteczność postępowań restrukturyzacyjnych, upadłościowych i w zakresie umorzenia oraz zmieniającej dyrektywę 2012/30/UE, 2016/0359(COD) – Podejście ogólne. Bruksela 01.10.2018.*
22. *Wniosek w sprawie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczącej ram prawnych restrukturyzacji zapobiegawczej, drugiej szansy i środków zwiększających skuteczność postępowań restrukturyzacyjnych, upadłościowych i w zakresie umorzenia oraz zmieniającej dyrektywę 2012/30/UE, 2016/0359(COD). Bruksela 22.11.2016.*